

DUS SPORTS D'ENVIERN

In dieser Ausgabe wollen wir uns der Jahreszeit entsprechend den Hintergründen und der Geschichte zweier Sportarten widmen, die auf dem Eis ausgetragen werden und sich bei uns grosser Beliebtheit erfreuen: Eishockey und Curling.

Per teginair in pau quint da la stagion ans vulain nus deditgar en quest numer als origins ed a l'istoria da dus sports ch'ins pratgescha sin il glatsch e ch'en fitg populars tar nus: il hockey sin glatsch ed il curling.

Il hockey sin glatsch

Igl è grev dad eruir l'origin exact dal hockey sin glatsch. Er en il Canada, il pajais che vegn savens numnà il pajais matern da quest sport, n'èsi betg simple da reconstruir las entschattas e l'istoria. I dat pliras terras che vesan sasezzas sco inventadras dal hockey sin glatsch.

I vala però sco segir che l'emprima partida da hockey sin glatsch tenor ideas modernas ha gì lieu ils 3 da mars 1875 en il Victoria Skating Rink a Montreal. Var 500 aspectaturs han vis il gieu, l'emprim en ina halla. Ils decennis che suondon quest matsch inaugural sa sviluppa il hockey sin glatsch ad in sport popular da renconuschientscha internazionala. Ils iniziants da quest moviment èn stads students da l'Universitat McGill a Montreal. Els han introduci ils emprims arbitres e tricots unifurms, per ch'ins possia distinguere meglier las equipas che giugavan gist ina cunter l'autra. Ultra da quai han els creà e fixà las emprimas reglas e fundà l'emprim club da hockey sin glatsch dal mund.

Il term *hockey* deriva probablamente dal pled franzos vegl u mesaun *hoquet*, in'expression per il bastun dal pastur. Ils bastuns crutschis ch'ins utilisescha per dar hockey sin glatsch sumeglian ils fists dals pasturs. Sper il bastun è sa chapescha il puck ina part essenziala dal sport. A l'entschatta giugav'ins cun

ina balla da gumma. Ma quella sigliva trasora sur il champ or ed ins stueva adina puspè interrupper las partidas ed ir a tschertgar la balla. Per evitar quai ha in tschert signur William Fleet Robertson simplamain taglià davent la part sura e sut da la balla e quai ch'è restà era il puck.

Tenor las emprimas reglas sa cumponiva in'equipa d'in goli, da dus defensurs, dus giugaders centrals e quatter attagaders (oz dattan in goli, dus defensurs e traes attagaders). Dus arbitres guardavan che las reglas vegnian suandadas. Pli tard han ins introduci la lingia cotschna ed ils golis han dastgà traer en in equipament da protezion. Anc ina giada pli tard èn vegnidas vittiers las lingias blauas per evitar ch'ils giugaders spetgian simplamain davant il gol sin il puck. Ina regla impurtanta è numnadamain ch'il puck sto traversar la lingua blaua avant ils giugaders che attagan ed emprovan da far in gol. Numerosas reglas da pli baud valan anc oz: igl è scumandà d'attagard in adversari da davos, da tutgar il puck cun il bastun sur l'autezza da las spatlas e da teginair u pitgar in adversari.

Il curling

Il pled *curling* deriva oriundamain dal pled englais vegl *to curl* (ir enturn, girar) e descriva il moviment dals craps durant ch'els glischnan sur il glatsch. Il pli vegl crap da curling ch'ins ha chattà datescha da l'onn 1511. El mussa l'inscripziun St. Js B Stirling e vegn per quest motiv era numnà crap da Stirling. Il gieu sco tal han ins probablamain inventà vers la fin dal temp medieval. L'emprim document che menzunescha in gieu cun craps sin il glatsch datescha dal favrer 1541 e deriva da la claudra da Paisley en il contadi da Renfrewshire, ina region en la Scozia dad oz. Ina specia da curling han ins pratigtà il 16avel tschientaner en ils Pajais Bass, quai cumprova il maletg *Ils chatschaders en la naiv* (1565) da Pieter Bruegel il vegl.

L'emprim club da curling è vegni fundà il 1716 a Kilsyth (Scozia). Oz è il curling deraçà il pli fitg en il Canada. Là pratige-

PLEDS

entschattas	Anfänge
pajais matern	Mutterland
matsch inaugural	Eröffnungsspiel
pastur	Hirte
crutsch	Haken
fist	Stecken, Stock
sigl	springen
trasora	immer wieder
giugader central	Mittelfeldspieler
veginr vittiers	hinzukommen
scumandà	verboten
da davos	von hinten
spatlas	Schultern
glischnar	gleiten
contadi	Grafschaft
Scozia	Schottland
Pajais Bass	Niederlande
clan	Sippe
flum	Fluss
stgalprar	behauen
scua	Besen
scuar	wischen
sdreglientar	tauen
tagliar	schnieden
pitgar	schlagen
strusch	kaum
suandar	folgen, befolgen
bastun	Stock
pli datiers	näher
sa sviluppar	sich entwickeln

schan ils commembers da las meglras equipas lur sport schizunt sin basa professinala.

Ils craps n'eran da lezs temps anc betg normads e per mintga clan eri ina dumonda da prestige d'avair il crap il pli grond. Ils craps tschertgav'ins en ils flums. Els eran per gronda part plats e vegnivan utilisads senza ch'ils giugaders als avessan taglià u stgalprà en furma. Cletg e fortuna eran pli impurants ch'il talent e la tactica giugava cuntrari ad oz strusch ina rolla.

Sper ils craps è la scua in utensil impurtant per dar curling. Ins scua il glatsch davant il crap ch'è sin via en la «chasa». Sch'ins scua fitg, sdreglienta il glatsch per in curt moment. I dat in film d'aua che ha l'effect ch'il crap glischna pli spert e pli lunsch. Il skip, il capitani da l'equipa, mussa cun la scua nua ch'ils congiugadurs duain mirar cun il proxim crap.

La finamira dal gieu: plazzar dals otg craps ch'ins ha a disposizion tants sco pussaivel pli datiers dal center da la chasa ch'il meglier crap da l'equipa adversaria. Per minigin da quels craps datti in punct e tgi che ha fatg a la fin dal gieu ils pli blers punts, ha gudagnà.

Lia Rumantscha, Via da la Plessur 47,
7001 Cuira, telefon 081 258 32 22,
lr@rumantsch.ch, www.liarumantscha.ch
Funtaunas http://de.wikipedia.org/wiki/Geschichte_des_Eishockeys
<http://de.wikipedia.org/wiki/Curling#Geschichte>

↑ Trair rudellas, betg curling, in auter sport d'enviern sin glatsch.